

Теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

13. Marcelo S. Alencar Information Theory. Momentum Press, 2014. 175 p.

14. Robert B. Ash. Information Theory. Courier Corporation, 2012. 352 p.

Рецензенти:
кандидат технічних наук,
старший науковий співробітник
О. Скіцько,
кандидат технічних наук
В. Шматко

Анотація. З терміном «інформація» пов'язано безліч сфер нашого життя, цей термін використовується практично всюди, а кількість публікацій з інформаційної тематики є величезною. У статті аналізуються підходи провідних учених зі світовим ім'ям щодо визначення поняття «інформація» та задля формулювання власного визначення на основі проведеного аналізу. Особлива увага приділяється кількісній мірі інформації та цінності інформації.

Ключові слова: інформація, міра кількості інформації, цінність інформації.

Abstract. The term «information» can be interpreted and applied for different spheres of life and scientific researches. The goal of the paper is to research the approaches of leading scientists on the subject of the concept of information and to form personal approach based on the analysis. Much attention is paid to the measure of the relative amount of information and the value of information.

Key words: information, measure of the information quantities, value of information.

УДК 070.16:351.746.1

СЛЮСАРЧУК Іван Володимирович

ДЕЗІНФОРМУВАННЯ В МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИНАХ: РОЛЬ СПЕЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ

Постановка проблеми. Після завершення Другої світової війни кардинально змінилися міжнародні відносини і, як наслідок, міжнародне право. Деякі проблеми, що виникли, не вирішені й сьогодні та суттєво

впливають на зміст міжнародних відносин.

Однією з таких проблем є принцип суверенної рівності держав, великих і малих, закріплений у Статуті ООН, який цим же Статутом був і по-

Theoretical and methodological basis for ensuring information security of person, society, state

рушений, оскільки п'ять великих держав було наділено правами, яких не мали будь-які інші члени ООН. Вони, зокрема, є постійними членами Ради Безпеки, мають право вето і тим самим наділені правом істотно впливати на розвиток світових подій [1, с. 12]. Парадокс цього принципу ще й у тому, що ці держави, як сьогодні це робить російська федерація, яка розв'язала війну проти України, накладають вето на рішення, де їхня діяльність піддається міжнародному осуду.

Для сучасного міжнародного права незмінним залишається один з основних принципів – непорушності кордонів, недоторканності державної території, невтручання у внутрішні справи та ін. [1, с. 13]. Історії відома ціла низка прикладів порушення цього принципу, але реакції на них немає. Це призводить до того, що, наприклад, за мовчазної згоди міжнародної спільноти РФ розв'язала війну спочатку проти Грузії, а тепер і проти України.

У свій час на XV сесії Генеральної Асамблеї ООН було прийнято «Декларацію про надання незалежності колоніальним і залежним народам», що проголошувала необхідність негайно і беззастережно покласти край колоніалізму в усіх його формах і проявах [1, с. 14]. Однак реальність вказує на те, що навіть члени Європейського Союзу до сьогодні володіють колоніями. Що стосується російської федерації, яка успадкувала від Радянського Союзу – великої колоніальної держави – її колоніальний характер, то вона мало того, що продовжує свою колоніальну політику щодо народів, які її населяють, але й сьогодні намагається колонізувати ін-

ші незалежні держави. Країна-агресор веде пропаганду щодо належності певних територій до її складу, що не підкріплюється жодними історичними фактами.

На думку фахівців, право війни в міжнародному праві формувалося з найдавніших часів, і нині це одна з найрозробленіших галузей права. Але війна в колишньому, традиційному розумінні – як збройне протистояння двох чи декількох держав – відходить у минуле [1, с. 15]. Основна причина збройних конфліктів – міжнародний тероризм, що не замикається в межах держави та державних кордонів. Класичні, може навіть лицарські, правила ведення війни, зокрема правила щодо початку війни та її наслідків, про розподіл збройних сил на комбатантів і некомбатантів, про поводження з хворими та пораненими, правила військового полону, поводження з мирним населенням, безліч заборон – усе це в нинішніх умовах у протистоянні з міжнародним тероризмом утратило всякий сенс, насамперед тому, що супротивна сторона цих правил не визнає [1, с. 15–16]. Розглядаючи війну між РФ і Україною, доходимо висновку, що її невмотивованість, намагання назвати війну спеціальною операцією та багато інших порушень міжнародного права дають підстави стверджувати, що РФ – це держава-терорист.

Важливе місце в системі норм міжнародного права посідає принцип співробітництва держав. Відповідно до цього принципу держави зобов'язані співробітничати одна з одною, незалежно від відмінностей їхніх політичних, економічних і соціальних систем, у різних сферах міжнародних

Теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

відносин із метою підтримки міжнародного миру і безпеки та сприяння міжнародній економічній стабільності й прогресу [1, с. 87]. У дійсності ми спостерігаємо конкуренцію в різних сферах між державами, де насамперед переважають власні інтереси.

Міжнародні відносини зазвичай упорядковуються шляхом постійних або тимчасових контактів між представниками держав. Ці контакти здійснюються за допомогою дипломатичних представництв.

Відповідно до статті 3 Віденської конвенції «Про дипломатичні зносини» однією із функцій дипломатичного представництва є: з'ясування всіма законними засобами умов і подій у державі перебування і повідомлення про них урядові держави, що акредитує [2]. Фактично йдеться про розвідувальну діяльність, складовою якої серед інших видів є підривна діяльність, що здійснюється, разом з іншими, у спосіб негативного інформаційного впливу на свідомість громадян. Зазначений вплив відбувається, зокрема, шляхом дезінформування, що здійснюється й у міждержавних відносинах, особливо між державами, конкуренція між якими перебуває на високому рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дезінформування та ролі спеціальних служб у цьому процесі досліджували такі науковці, як: А. Даценко, Д. Золотухін, О. Іванов, П. Крисяк, А. Марущак, С. Мілещенко, О. Мокієнко, В. Нечитайло, В. Ніколайчук, В. Петрик, М. Скрипкін, В. Шлапаченко й інші. Водночас, позитивно оцінюючи результати наукових пошуків зазначених та інших

авторів, доходимо висновку, що сьогодні наукові дослідження з проблем дезінформування в міждержавних відносинах та ролі спеціальних служб у цьому процесі не мають системного характеру. Аналіз наукової та емпіричної бази засвідчує, що окремі наукові пошуки з цієї тематики є фрагментарними та ситуативними.

Метою статті є дослідження дезінформування в міждержавних відносинах та ролі спеціальних служб при його здійсненні, з'ясування взаємозв'язку таких понять як розвідувальна діяльність, підривна діяльність, дезінформування, фейк та деяких інших.

Виклад основного матеріалу. Всесвітньовідомий вислів «хто володіє інформацією, той володіє світом» належить Натану Ротшильду. Крилатим він став після того, як його процитував Вінстон Черчилль.

Здобуванню інформації, як стратегічного ресурсу, у сучасному світі приділяється багато уваги. Чим точніша отримувана інформація, тим правильніші рішення будуть прийняті, і дуже важливе це в міжнародних відносинах. Спотворення інформації чи її викривлення може бути причиною надзвичайно небажаних наслідків. Під час недобросовісної конкуренції, зокрема й у міжнародних відносинах, для перешкодження отриманню достовірної інформації супротивнику або конкуренту може доводитися спеціально підготовлена дезінформація, тобто здійснюється дезінформування.

Аналіз літератури за цією тематикою засвідчує, що дезінформування та дезінформація інколи подаються як однозначні поняття. Беручи це до ува-

Theoretical and methodological basis for ensuring information security of person, society, state

ги, уточнимо поняття дезінформації та дезінформування, визначимо їхнє співвідношення.

Однак, передусім, слід визначитися з основними ключовими поняттями, якими ми оперуємо.

Різні джерела по-різному трактують поняття дезінформації та дезінформування. Так, існує декілька варіантів поняття дезінформації, а саме:

1) дезінформація – введення в оману невірною інформацією; неправда, брехня, омана, облуда [3, с. 522];

2) дезінформація – введення в оману неправдивою інформацією [4, с. 128];

3) дезінформація – розповсюдження спотворених або свідомо хибних відомостей [5, с. 29];

4) дезінформація – свідомо хибні, неправдиві провокаційні відомості, що повідомляються з метою ввести в оману тих, хто користується цими відомостями [6, с. 136];

5) дезінформація – свідомо неправдиве повідомлення, інформація, що перекручується і поширюється з метою уведення в оману громадськості, політичних контрагентів [7, с. 20].

На нашу думку, перші три варіанти визначення більше стосуються не дезінформації, а дезінформування, тому що в них спочатку йде мова про процес, а не про інформацію як його результат. Первинним же у визначенні дезінформації є поняття інформації, похідним від якого є дезінформація, що утворюється в цьому випадку за допомогою префікса «дез». У нашому випадку цей префікс означає «спотворення» [8, с. 490].

На нашу думку, головною відмінністю між інформацією та дезін-

формацією є те, що друга є похідною від першої і друга виникає в результаті спотворення першої. Отже, вказані варіанти визначення можна вважати визначенням дезінформування як процесу доведення до опонента спотвореної інформації.

Ураховуючи, що «інформація – це відомості про які-небудь події, чиюсь діяльність і т. ін.; повідомлення про щось» [3, с. 796], саме два останні визначення є визначенням дезінформації. Саме вони як ключові мають слова «відомості», «повідомлення», «інформація», які є свідомо спотвореними.

На нашу думку, для встановлення остаточного розуміння різниці між дезінформацією та дезінформуванням слід використати аналогію між інформацією й інформуванням. Докладніше це питання, а також щодо дезінформування в міждержавних відносинах розкрито в монографії [9, с. 236–249].

Тепер розглянемо взаємозв'язок таких понять як розвідувальна діяльність, підривна діяльність, дезінформування та деяких інших.

Як стверджує А. Кузьменко, у сучасних умовах високої динамічності розвитку міжнародних відносин і геополітичних процесів розвідка відіграє важливу роль в оперативному інформаційному забезпеченні дипломатії, у прийнятті її структурними підрозділами найвигідніших для своєї держави поточних політичних рішень. На розвідку покладаються також функції здійснення прихованого спостереження за виконанням іншими партнерами умов підписаних міжнародних договорів та угод. Із плином часу розвідувальна діяльність посту-

Теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

пово перетворилася в найефективніше знаряддя зовнішньої політики, захисту національних інтересів і забезпечення безпеки [10].

На нашу думку, розвідувальна діяльність поділяється на чотири основні види:

- 1) створення розвідувальних позицій;
- 2) розвідувально-інформаційна діяльність;
- 3) вигідний прихований вплив;
- 4) безпосередній підрив, або підривна діяльність [11].

Насамперед нас цікавлять два останні види розвідувальної діяльності, оскільки вигідний прихований вплив є не що інше як спеціальні інформаційні операції та акції, які проводяться широким колом державних і приватних структур. Зазначені операції та акції можуть проводитися з використанням дезінформування та пропаганди.

Пропаганда, тобто поширення і постійне, глибоке й детальне роз'яснення яких-небудь ідей, поглядів, знань; агітація, популяризація [12, с. 39] є позитивним явищем. Однак, якщо вона проводиться з використанням дезінформації, як це робить сьогодні РФ, то вона перетворюється в підривну діяльність.

Радянські ідеологи навіть упростили таке поняття як підривна пропаганда – різновид імперіалістичної пропаганди, основний засіб «психологічної війни». Вона спрямована на підрив внутрішньої стійкості, послаблення соціально-політичної стабільності суверенних держав, зміну в них суспільно-політичного ладу [13, с. 286].

Підривна діяльність – це дії, спрямовані на незаконну зміну встановленого громадського порядку, державного устрою та/або існуючих структур влади і суспільства. Застосовуються як інструмент досягнення політичних цілей, як засіб, пов'язаний із меншим ризиком і витратами порівняно з відкритими воєнними діями. Можуть виконуватися з використанням різних методів, таких як: пропаганда, провокації, фінансові махінації, насильство та ін. [14].

Доктор політичних наук О. Михайленко у статті «Розвідувальна діяльність у сучасному світі» вказує, що розвідувальна діяльність є важливим елементом зовнішньополітичної діяльності держави, яка може бути ефективно використана в міжнародних відносинах [15]. Звичайно, практика діяльності спецслужб РФ щодо України має, насамперед, підривний характер, і вони активно використовують дезінформування.

У яких же сферах суспільного життя найбільше використовується дезінформування? Як стверджує В. Шлапаченко, попри те, що «центр тяжіння» дезінформування поступово зміщується у сферу економіки та науки, аналіз проведення СІО у сучасних локальних конфліктах свідчить, що застосування дезінформації у військово-політичній сфері й досі залишається найбільш очевидним [16, с. 79].

Не можна погодитися з цим твердженням, оскільки дезінформування у сфері економіки та науки порівняно з дезінформуванням у військово-політичній сфері та сфері міжнародних відносин використовується знач-

Theoretical and methodological basis for ensuring information security of person, society, state

но менше і ще не скоро буде переважати.

Що стосується двох останніх сфер, то останнім часом вживається поняття не «дезінформування», а «фейк», або «фейкові новини».

Фейк – це подання фактів у спотвореному вигляді або подання свідомо неправдивої інформації. До того ж фейк – це спосіб маніпуляції свідомістю шляхом надання неповної інформації, спотворення контексту, частини інформації з метою підштовхнути аудиторію до дій чи думок, які потрібні маніпулятору [17].

Фейкові новини, фейк-ньюз(-с) (від англ. *fake news* – підроблені / імітаційні новини) – підробка чи імітація новин (маніпулятивне спотворення фактів; дезінформація), яку створено з ігноруванням редакційних норм, правил, процесів, прийнятих у ЗМІ, для забезпечення відповідності та перевіреності та яка не витримує жодних, навіть поверхневих, перевірок на відповідність і реальність, але, незважаючи на це, має потужний вплив на свідомість великої кількості людей [18].

Фактично дезінформування та фейк є синонімами, але в наш час у військово-політичній сфері, сфері міжнародних відносин та інших переважно, якщо йдеться про маніпулятивне спотворення фактів, то використовується термін «фейк», особливо при подачі новин та іншої інформації у ЗМІ.

Сьогодні такі фейки щодо України регулярно оприлюднюються президентом рф, її іншими офіційними особами, громадськими діячами, засобами масової інформації тощо. Ці фейки стосуються найчутливіших подій щодо агресивної війни рф проти

України, щодо подій у військово-політичній сфері та сфері міжнародних відносин. Ці фейки, наприклад, «пояснюють» причини анексії росією Криму у 2014 році, причини абсолютно невмотивованої війни рф проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року [19].

Засоби масової інформації рф, які активно розповсюджують фейкові новини, отримують значне фінансування з державного бюджету. Наприклад, відповідно до затвердженого федерального бюджету у 2022–2024 роках державний телеканал Russia Today (RT) отримає 82 млрд рублів. Це більше, ніж отримують інші ЗМІ в росії. У 2022 році для RT виділять 28,695 млрд рублів, на 1,405 млрд більше, ніж у 2021 році. Також збільшилися бюджетні видатки на МІА «Россия сегодня», ВГТРК, ТАСС і ОТР [20].

Суб'єктами дезінформування у сфері міжнародних відносин є держава в особі її найвищих органів, які уповноважені нею здійснювати діяльність у зазначеній сфері. Насамперед це підрозділи й установи міністерства закордонних справ (зокрема посольства, консульства), інших міністерств і відомств, діяльність яких пов'язана з реалізацією функцій, що належать до питань, які стосуються дезінформування, спеціальні служби іноземних держав та ін. До дезінформування можуть залучатися неурядові організації, політичні й громадські організації, засоби масової інформації, установи, що здійснюють фінансово-економічну, підприємницьку діяльність, тощо.

Організовувати та координувати цю діяльність можуть спеціальні орга-

Теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

ни при керівництві держави, наприклад, РНБО або спеціальні служби, або ця робота може здійснюватися спільно. Спецслужбам також може відводитися роль залучення до участі в заходах із дезінформування різних структур, діяльність яких офіційно не пов'язана з виконанням таких завдань.

На нашу думку, коло об'єктів дезінформування вдало окреслив В. Шлапаченко. На його думку, об'єктами дезінформування (оскільки це інформаційно-психологічний вплив, спрямований на свідомість людини) є особи (групи осіб), уповноважені приймати рішення на рівні своєї компетенції та передбачених повноважень, – президент держави, парламент, прем'єр-міністр, міністр, уряд, командувач військами, генеральний штаб, рада директорів, особа (громадянин) як споживач або виборець тощо. Утім, зважаючи на рівень повноважень безпосередніх об'єктів впливу, та, відповідно, рівень їхніх рішень, кінцевими об'єктами СІО можуть виступати держави (щодо їхньої політики в різних сферах), корпорації, значні групи населення тощо, а операції з дезінформування за рівнем впливу можуть набувати тактичного або стратегічного характеру [16, с. 80].

Суб'єкт дезінформування, намагаючись досягти своєї мети, ураховує фактори, що сприяють сприйняттю дезінформації. Як стверджує В. Петрик, це такі фактори:

– людина не в змозі самостійно оцінювати сотні подій, що відбуваються у світі;

– ЗМІ наводять факт разом із його інтерпретацією, і часто тільки зу-

силлям розуму можна відокремити факт від його інтерпретації;

– за людину інтерпретацію подій робить хтось, хто є для неї авторитетнішим, компетентнішим (журналіст, експерт);

– статус пасивного глядача / слухача не дає змоги (або рідко дає змогу) виходити за статус свідка, що може сформувати свою думку поза інтерпретацією, яка вводиться, автономно від неї;

– читач / глядач у більшості випадків навіть не зацікавлений в альтернативних думках, оскільки тоді процес вибору інтерпретації переходить до нього;

– ЗМІ посилаються або надають можливість висловлюватися людям, які недосяжні в реальному житті (наприклад, відомий актор, авторитетне інформаційне агентство);

– ЗМІ як найпотужніший апарат для генерації повідомлень заповнюють інформаційний простір повністю, не даючи можливості реально конкурувати з ними окремій людині, якій доводиться вибирати між уже готовими інтерпретаціями [21, с. 321].

Слід зауважити, що іноді у фейках певні висловлювання приписують людям, які їх зовсім не робили, інформаційним агентствам приписуються публікації, яких вони не оприлюднювали, а при публікації соціологічних досліджень посилення здійснюється на дослідницькі центри, яких взагалі немає.

Зазначене явище є як потенційною, так і реальною загрозою, і в цьому контексті, як указує Д. Золотухін, на особливу увагу заслуговує той факт,

Theoretical and methodological basis for ensuring information security of person, society, state

що навмисно створені для маніпулювання аудиторією інформаційні повідомлення є різновидом так званих «активних заходів», які є однією із форм роботи спецслужб та розвідувальних органів. Активні заходи (спеціальні заходи впливу, спеціальні інформаційні операції, інформаційно-психологічні спеціальні операції) спецслужби використовують із метою цілеспрямованої та спланованої зміни політичного дискурсу певної спільноти або суспільної думки [22, с. 80].

На нашу думку, сьогодні серйозною реальною загрозою для України є дезінформування, яке проводить рф. Як зазначає А. Даценко, «характерними особливостями російської пропаганди є величезні обсяги дезінформації, швидкість надання і постійне її повторювання, відсутність логіки та байдужість до реальності. Автори доповіді «“Брандспойт брехні” – модель російської пропаганди» визнають: «Протистояти російській пропаганді – непросте завдання. Вирішити його шляхом заборони окремого ЗМІ чи зняття з онлайн окремого повідомлення неможливо. Величезний обсяг пропагандистських повідомлень і використання для їх трансляції багатьох каналів робить пропаганду не тільки ефективною, а також менш вразливою. Спростування потребує багатьох зусиль, отже, пропаганда може бути знівельована лише у разі, якщо аудиторія отримає правдиву інформацію раніше, ніж брехню». Тому автори згаданої доповіді вважають за потрібне діяти «на випередження», а саме: постійно попереджати про можливість дезінформації; повторювати спростування; подавати факти для

розуміння ситуації, які знадобляться після того, як будуть спростовані брехливі тези [23, с. 349].

Досліджуючи проблему визначення протиправності дезінформування суспільства як такого, що завдає йому шкоди, А. Марущак пропонує спільно з країнами ЄС запровадити юридичну відповідальність за ці правопорушення [24, с. 106–108].

Проблема протидії дезінформуванню є дуже складною та змістовною і потребує окремого наукового дослідження.

Нині в Україні діє Центр протидії дезінформації як робочий орган Ради національної безпеки і оборони України, основною метою діяльності якого є протидія поточним і прогнозованим загрозам національній безпеці та національним інтересам України в інформаційній сфері, забезпечення інформаційної безпеки України, ефективна протидія пропаганді, деструктивним дезінформаційним впливам та кампаніям, недопущення маніпулювання громадською думкою [25].

Висновки. Сьогодні дезінформування в міждержавних відносинах може створювати реальні та потенційні загрози національній безпеці України, стабільності в суспільстві. Як підризна діяльність іноземних спеціальних служб воно є загрозою посягань із боку окремих груп та осіб на державний суверенітет, територіальну цілісність, економічний, науково-технічний і оборонний потенціал України. Небезпека дезінформування також у тому, що за його допомогою здійснюється маніпулювання суспільною свідомістю, зокрема шляхом поширення недостовірної, неповної або упер-

Теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

дженої інформації. Роль спеціальних служб у дезінформуванні в тому, що вони є частиною суб'єктів цього процесу, вони можуть організовувати та координувати цю діяльність, залучати

до участі в заходах із дезінформування різні структури, діяльність яких офіційно не пов'язана з виконанням таких завдань.

Список використаних джерел

1. Черкес М. Ю. Міжнародне право : підручник. 5-ге вид., випр. і доп. Київ : Знання, 2006. 397 с. (Вища освіта XXI століття).
2. Венская конвенция о дипломатических сношениях. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_048#Text (дата звернення: 21.04.2022).
3. Новий тлумачний словник української мови : в 3 т. / укладачі: В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. Київ : АКОНІТ, 2007. Т. 1: А – К. 928 с.
4. Ожегов С. И. Словарь русского языка / под ред. чл.-корр. АН СССР Н. Ю. Шведовой. 19-е изд., испр. Москва : Рус. яз., 1987. 750 с.
5. Большая советская энциклопедия : в 30 т. / гл. ред. А. М. Прохоров. 3-е изд. Москва : Советская Энциклопедия, 1972. Т. 8: Дебитор – Евкалипт. 1972. 592 с.
6. Кондаков Н. И. Логический словарь-справочник. Москва : Наука, 1975. 720 с.
7. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 1998. Т. 2: Д – Й. 1999. 744 с.
8. Український Радянський Енциклопедичний Словник : в 3-х т. / редкол.: А. В. Кудрицький (відп. ред.) та ін. 2-ге вид. Київ : Голов. ред. УРЕ, 1986. Т. 1: А – Калібр. 752 с., іл.
9. Слюсарчук І. В. Теоретичні та організаційно-правові засади проведення контррозвідувальної операції : монографія. Київ : Нац. акад. СБУ, 2016. 297 с.
10. Кузьменко А. М. Розвідувальна діяльність як явище сучасних міжнародних відносин. URL: <http://policy.infokiev.com.ua/index.php/articles/rozvidualna-diyalnist/101-rozvidualna-diyalnist-yavishche-suchasnikh-mizhnarodnikh-vidnosin> (дата звернення: 16.02.2022).
11. Слюсарчук І. В. Розвідувальна чи розвідувально-підбивна: сучасний погляд на діяльність іноземних спецслужб. *Актуальні проблеми контррозвідувальної діяльності Служби безпеки України в сучасних умовах* : збірник матеріалів відомчого науково-практичного семінару, (Київ, 26 січ. 2021 р.). Київ : НА СБУ, 2021. 344 с.
12. Новий тлумачний словник української мови : в 3 т. / укладачі: В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. Київ : АКОНІТ, 2007. Т. 3: П – Я. 862 с.
13. Современная идеологическая борьба : словарь / под общ. ред. Н. В. Шишлина ; сост. С. И. Беглов. Москва : Политиздат, 1988. 431 с.
14. Підбивна діяльність. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Підбивна_діяльність (дата звернення: 14.06.2022).
15. Михайленко А. Разведывательная деятельность в современном мире. URL: <https://www.slideshare.net/anmikh/ss-16161888> (дата звернення: 05.04.2022).
16. Шлапаченко В. М. Дезінформація як спосіб інформаційно-психологічного впливу. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2013. № 2 (12). С. 78–86.
17. Фейк. URL: http://librarychl.kr.ua/kn_in/informatoria/inf-f.php (дата звернення: 14.06.2022).
18. Фейкові новини. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Фейкові_новини (дата звернення: 14.06.2022).
19. Путін назвав причину окупації Криму. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/putin-nazval-prichinu-okkupatsii-kryma>

Theoretical and methodological basis for ensuring information security of person, society, state

1640254748.html (дата звернення: 14.06.2022).

20. RT получит самое большое финансирование из бюджета. URL: <https://secretmag.ru/news/rt-poluchit-samoe-bolshoe-finansirovanie-iz-byudzheta-23-12-2021.htm> (дата звернення: 14.06.2022).

21. Петрик В. М. Сутність дезінформації та дезінформування. *Інформаційна безпека: виклики і загрози сучасності* : збірник матеріалів науково-практичної конференції, (Київ, 5 квіт. 2013 р.). Київ : Наук.-вид. центр НА СБ України, 2013. 416 с.

22. Золотухін Д. Ю. Боротьба з «фейковими новинами»: досвід України та рекомендації. *Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави* : збірник матеріалів ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції, (Київ, 30 берез. 2018 р.). Київ : Нац. акад. СБУ, 2018. 412 с.

23. Даценко А. Ю. Боротьба з російською дезінформацією як напрям захисту інформаційного простору України в умо-

вах «гібридної війни». *Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави* : збірник матеріалів ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції, (Київ, 30 берез. 2018 р.). Київ : Нац. акад. СБУ, 2018. 412 с.

24. Марущак А. І. Проблема визначення протиправності дезінформування суспільства. *Освіта і наука у сфері національної безпеки: проблеми та пріоритети розвитку* : збірник матеріалів ІІІ міжнародної науково-практичної конференції, (Острого, 14 черв. 2019 р.). / упорядн.: Дорогих С. О., Доронін І. М., Довгань О. Д., Лебединська О. В., Пилипчук В. Г., Радзівська О. Г., Романов М. С. ; НУОА, НДІП НАПрН України. Київ : Вид. дім «АртЕк», 2019. 308 с.

25. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року «Про створення Центру протидії дезінформації» : Указ Президента України № 106/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1062021-37421> (дата звернення: 14.06.2022).

Анотація. У статті аналізується дезінформування, що може сьогодні в міждержавних відносинах створювати загрози національній безпеці України. Як підривна діяльність іноземних спеціальних служб воно є загрозою територіальній цілісності, економічному, науково-технічному й оборонному потенціалу України. Розглядається діяльність спеціальних служб як суб'єктів процесу дезінформування, які можуть організувати та координувати цю діяльність і залучати до участі в заходах із дезінформування різні структури, діяльність яких офіційно не пов'язана з виконанням таких завдань.

Ключові слова: дезінформування, міждержавні відносини, загрози, національна безпека України, підривна діяльність, іноземні спеціальні служби, пропаганда, фейк, спеціальні інформаційні операції.

Abstract. The research states that current disinformation in interstate relations can pose a threat to national security of Ukraine. Being a subversive activity of foreign special services, it can undermine the territorial integrity, economic, scientific, and technical as well as defense potential of Ukraine. The activity of special services is the part of the subjects of the disinformation process, they can organize and coordinate their activities and involve entities whose activities are not officially related to the performance of such tasks in disinformation actions.

Key words: disinformation, interstate relations, threat, national security of Ukraine, subversive activity, foreign special services, propaganda, fake, special information operations.